

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 80/2023 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Eduskunta-aloite

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:

- Lakialoite LA 16/2023 vp Saara Hyrkkö vihr ym. Lakialoite laiksi opintotukilain 11 ja 15 f §:n muuttamisesta

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Antti Randell, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erikoissuunnittelija Ilpo Lahtinen, Kansaneläkelaitos
- poliittinen asiantuntija Henri Winberg, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- pääsihteeri Eemeli Rajala, Suomen Opiskelija-Allianssi — OSKU ry
- sosiaalipolitiikan asiantuntija Erica Alaluusua, Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- sosiaalipolitiikan asiantuntija Sakari Tuomisto, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Kansaneläkelaitos
- Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr
- Takuusäätiö sr
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Esityksen tarkoituksena on päätoimisen opiskelun edellytysten turvaaminen. Esityksen mukaan opintorahan huoltajakorotukseen tehtäisiin tasokorotus, jolla parannettaisiin lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Lisäksi opintolainan valtiontakauksen määrää nostettaisiin 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa Suomessa opiskelevalla ja 800 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla. Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien alle 18-vuotiaiden valtiontakauksen määrää nostettaisiin 300 eurosta 400 euroon. Lisäksi muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen nostokertojen määrää lukukauden aikana lisättäisiin opintolainan riittävyyden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2024. Opintorahan huoltajakorotuksen korottamista koskeva säännös tulisi kuitenkin voimaan jo 1.1.2024.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 16/2023 vp esitetään korotettavaksi opintorahan tasoa ja pienennettäväksi opintotuen lainapainotteisuutta. Opintorahan tasoa nostettaisiin 50 eurolla kuukaudessa ja opintolainahyvityksen enimmäismäärää pienennettäisiin 40 prosentista nostetusta opintolainasta 30 prosenttiin. Esitys lisäisi valtiontalouden menoja arviolta 28 miljoonalla eurolla.

Lisäksi toteutettaisiin opintorahan huoltajakorotuksen nosto ja opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärän korottaminen, kuten hallituksen esityksessä HE 80/2023 vp esitetään.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksellä ehdotetaan korotettavaksi opintorahan huoltajakorotusta ja opintolainan valtiontakauksen määrää. Ehdotettujen muutosten tarve perustuu hallitusohjelman tavoitteisiin jädäyttää opintorahan indeksitarkistukset, uudistaa asumistukea, kehittää opintorahan huoltajakorotusta sekä myös opintolainan ostovoiman heikkenemiseen. Nämä edellyttävät opiskelijan toimeentulon ja päätoimisen opiskelun edellytyksiä turvaavia muutoksia. Valiokunta on käsitellyt opintorahan indeksijädäytystä koskevaa esitystä ja näiltä osin viittaa sitä koskevaan lausuntoonsa (SiVL 9/2023 vp).

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen lukukauden aikaisten nostokertojen määrän lisäämiseksi opintolainan riittävyyden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp

Nyt käsiteltävänä olevalla esityksellä vastataan edellä esille tuotuihin tarpeisiin, eikä sen tarkoituksena siten ole muuttaa opintotukea ehdotettua laajemmin. Opintotuen kokonaistarkastelu tul- laan hallituksen esityksen (s. 15, 17 ja 20) ja hallitusohjelman mukaan tekemään meneillään ole- van hallituskauden aikana osana opintotuki uudistuksen valmistelua. Sen yhteydessä tullaan tar- kastelemaan muun muassa opintolainojen määrän kasvua ja lainapainotteisuuden lisääntymisen vaikutuksia sekä opiskeluaikaisen että opiskelun jälkeisen ajan toimeentuloon, työssäkäynnin kannustimiin ja jatkokouluttautumisedellytyksiin sekä opintolainahyvityksen ja korkoavustuk- sen kehittämistä niiden muutostarpeineen ja kustannusvaikutuksineen. Opintotuen uudistamisen tarpeita on tullut esille myös valiokunnan asiantuntijakuulemisessa. Näitä käsitellään tämän mie- tinnön lopussa.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivi- tysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puol- taa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana. Samalla valiokunta ehdottaa, että esityksen yhteydessä käsitelty lakialoite hylätään.

Opintorahan huoltajakorotus

Opintorahan huoltajakorotusta ehdotetaan korotettavaksi 30 eurolla kuukaudessa, jolloin huolta- jakorotus olisi jatkossa 141,63 euroa kuukaudessa. Tällöin opintorahan määrä lasta huoltavalla opiskelijalla on yhteensä 421,01 euroa kuukaudessa vuoden 2024 alusta lukien. Tasokorotus li- sää valtion opintotukimenoja vuositasolla arviolta viisi miljoonaa euroa. Siihen on varauduttu vuosia 2024—2027 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa (VNS 1/2023 vp, s. 35). Esitys liittyy valtion vuoden 2024 täydentävään talousarvioesitykseen.

Valiokunta pitää opintorahan huoltajakorotuksen korottamista erinomaisena toimenpiteenä vah- vistaa lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Julki- sen talouden sopeuttamistarpeesta huolimatta ehdotettu tasokorotus on tärkeä keino tukea opis- kelun ja lasten hoidon yhteensovittamista ottaen huomioon, että perheellisten opiskelijoiden mahdollisuudet työntekoon ja siitä saataviin tuloihin ovat vähäiset.

Opintolainan valtioneuvosto

Opintolainan valtioneuvoston määrään ehdotetaan 200 euron korotusta siten, että takauksen määrä Suomessa opiskelevalla nousee 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa ja ulkomailla opis- kelevalla opiskelijalla 800 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa. Muussa kuin korkeakoulussa opis- kelevien alle 18-vuotiaiden opintolainan valtioneuvoston määrään ehdotetaan korotusta 300 eurosta 400 euroon.

Opintolainan valtioneuvoston korottamisen tavoitteena on opiskelijoiden toimeentuloedellytys- ten ja päätoimisen opiskelun turvaaminen samalla, kun asumistuen perusteita muutetaan ja opin- torahan indeksitarkistuksista luovutaan vuosina 2024—2027. Ehdotetun korotuksen määrä pe- rustuu arvioon, jonka mukaan asumistuen leikkaus vähentää yksinasuvan opiskelijan saamaa asu- mistukea keskimäärin 63 euroa kuukaudessa. Lisäksi ehdotetusta korotuksesta 130 euroa perus- tuu opintolainan ostovoimaa koskevaan arvioon elinkustannusten kehitymisestä vuodesta 2017 lähtien. Valiokunta hallituksen esityksen ehdotusta kannattaen toteaa, että opiskeluaikaisen toi-

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp

meentulon turvaamiseksi ja opiskelijoiden toimeentulotukeen turvautumisen välttämiseksi opintolainojen kuukausimääriä on tarpeen korottaa nyt, kun opintorahojen korottamiseen ei ole osoitettavissa rahaa.

Valtiontakauksen enimmäismäärän korottaminen lisää opintotuen lainapainotteisuutta ja pidemmällä aikavälillä todennäköisesti myös opiskelijoiden lainamääriä. Opintolainan nostamisen tarpeeseen vaikuttavat muun muassa lainojen korkotaso ja työllisyystilanne, minkä vuoksi opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärän korottamisen vaikutusta opiskelijoiden lainamääriin on vaikeaa arvioida tarkkaan ennakoon. Saadun asiantuntijalausunnon mukaan opintolainan valtiontakauksen määrän nostaminen ei lisää valtion opintotukimenoja lyhyellä aikavälillä. Pidemmällä aikavälillä lainamäärien kasvu voi kuitenkin lisätä valtion takausvastuunmenoja. Takausvastuunmenojen määrään vaikuttaa muun muassa se, kuinka paljon lainamäärät kasvavat.

Opintolainaan ehdotettua uudistusta on valiokunnan asiantuntijakuulemisissa arvioitu erityisesti opiskelijoiden kannalta. Saadun asiantuntijalausunnon mukaan opintotuen lainapainotteisuus kohtelee erilaisissa taloudellisissa tilanteissa olevia ihmisiä eri tavoin. Opiskelijoiden lähtökohdat ovat taloudelliselta asemaltaan erilaisia, vaikka tavoitteena on, että jokaisen opiskelijan pitäisi pystyä opiskelemaan tasavertaisesti ja täysipainoisesti lähtökohdistaan riippumatta. Merkittäviä taloudellisia riskejä opintotuen lainapainotteisuuden on katsottu aiheuttavan niille nuorille opiskelijoille, joiden lapsuudenperheissä on jo valmiiksi talousvaikeuksia ja velkaongelmia. Monet heistä joutuvat nostamaan opintolainaa jo hyvin varhaisessa opiskeluvaiheessa, jolloin vaarana on lainakuorman kasvaminen merkittäväksi opinnoista valmistumiseen mennessä.

Tutkimuksissa on tunnistettu myös, että taloudellisesti heikommin pärjäävistä kotitalouksista lähtöisin olevat nuoret sijoittuvat pienempituloisiin ammatteihin. Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille, että vaikka korkeakoulutettujen keskimääraisten elinkaaritulojen on osoitettu olevan suuremmat kuin toisen asteen koulutuksen suorittaneilla, tällaisissa keskimääriin perustuvissa arvioissa ei ole tarkasteltu korkeakoulutettujen välisiä tuloeroja. On huomattava, että joissakin korkeakoulututkintoa edellyttävissä työtehtävissä kuukausipalkka voi olla 2 500—3 500 euroa, josta opintolainan, asuntolainan ja muiden välttämättömien kulujen takaisin maksaminen on vaikeampaa kuin edellä mainittua paremmin palkatuissa työtehtävissä.

Asiantuntijalausunnon mukaan Takuusäätiön velkajärjestelyhakijoista on nykyisin yli 35 prosenttia alle 29-vuotiaita, eli nuorisolain (1285/2016) mukaisia nuoria. Useat heistä ovat vastavalmistuneita tai opiskelevia, joiden vaikean velkatilanteen yhtenä ongelmana on opintolainaa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että heikolla taloudellisella toimeentulolla on yhteys hyvinvoinnin ja mielenterveyden ongelmiin, jotka vaikuttavat heikentävästi muun muassa opiskelemisen edellytyksiin, ja korostaa, että taloudellisen toimeentulon moniulotteiset vaikutukset tulee huomioida opintotuen kokonaisuudistuksen valmistelussa.

Valiokunta tunnistaa sen, että opintojen aikaisen toimeentulon turvaaminen osin lainarahalla ei ole täysin ongelmaton, ja toteaa, että opintotukijärjestelmä on jo nykyisin lainapainotteinen. Toisaalta on hyvä huomata, että opintotuen lainapainotteisuuden kielteisiä vaikutuksia korkeakouluopiskelijoilla lieventää opintotukilain mukainen lainahyvitys (ks. esim. SiVL 9/2023 vp, s. 3). Opintotuen lainapainotteisuuden arvioiminen vaatii käsiteltävänä olevaa esitystä laajemman tarkastelun, joka tullaan tekemään osana opintotuen kokonaisuudistuksen valmistelua. Va-

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp

liokunta koulutuspoliittista selontekoa koskevaan sivistysvaliokunnan mietintöön (SiVM 19/2021 vp, s. 16 ja 30) viitaten toteaa myös, että nuorten riittävään talousosaamiseen tulee kiinnittää huomiota osana heille annettavaa opetusta.

Opintolainojen nostokerrat

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintolainan nostoehtoja siten, että muihin kuin korkeakouluopintoihin tarkoitettu opintolaina on nostettavissa lukukauden aikana kahdessa erässä nykyisen yhden erän sijasta. Siten koko lukuvuoden opintolaina olisi nostettavissa vähintään neljässä erässä. Lisäksi ehdotetaan, että enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina on nostettavissa vähintään joko kahdessa tai neljässä erässä riippuen siitä, onko kyse korkeakoulussa harjoitettavista opinnoista vai muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa harjoitettavista opinnoista. Nykyisin enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina on voitu nostaa yhdessä erässä.

Valiokunta pitää ehdotusta tarpeellisena, koska sillä turvataan nuorimpien opiskelijoiden opintolainan riittävyys nykyistä paremmin koko lukukauden ajalle. Ongelmana on ollut, että toisen asteen opiskelija on kuluttanut opintolainansa jo lukukauden ensimmäisten kuukausien aikana, mikä on johtanut siihen, että opintolaina ei ole riittänyt koko lukukauden ja -vuoden ajalle siten kuin se on tarkoitettu.

Nostokertojen lisäämisen tavoitteena on myös ehkäistä opintolainan väärinkäytöksiä ja toisen asteen opiskelijoiden tarpeetonta velkaantumista. Ehdotuksen tarkoituksena näiltä osin on estää mahdollisuus nostaa lukukauden opintolaina tai enintään 12 kuukauden opintojen koko lukuvuoden opintolaina, yleensä 6 500 euroa, heti kun se on mahdollista, ja sen jälkeen keskeyttää opinnot tai jättää ne aloittamatta.

Opintotuen kokonaisuudistus

Valiokunta pitää hyvänä, että hallitus ryhtyy tarkastelemaan opintotuen kokonaisuutta sitä koskevan kokonaisuudistuksen yhteydessä ja että kokonaisuudistuksen valmistelussa on tarkoitus tarkemmin arvioida myös nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia ja toimivuutta (HE s. 20).

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty ehdotuksia opintotuen uudistamiseksi. Esille on tuotu esimerkiksi opintolainahyvityksen ulottaminen myös ammatillisen perustutkinnon suorittaneille, millä voitaisiin kannustaa valmistumiseen määräajassa kustannustehokkaasti. Lainahyvitystä on ehdotettu kehitettäväksi myös siten, että hyvityksen määrää kasvatettaisiin, kun opintolainan valtiontakauksen määrää nostetaan, ja myös siten, että ulkomaan liikkuvuusjakso olisi hyväksyttävä syy pidentää opintolainahyvitykseen oikeuttavaa opiskeluaikaa. Myös opintolainahyvityksen määräajan pidentämisen ehtoihin on ehdotettu väljennyksiä esimerkiksi siten, että siinä voitaisiin ottaa huomioon heikentyneen opiskelukyvyn vaikutukset opiskeluaikaan.

Opintolainan lainaturvallisuuden lisäämistä on pidetty tarpeellisena opintolainaan liittyvien velkaongelmien ehkäisemiseksi. Ongelmina ovat olleet opintolainaa ottaneiden henkilökohtaisten vaikeuksien ohella valtion takausvastuun kasvu: viimeisen kymmenen vuoden aikana

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp

vuosittaiset takausvastuumenot ovat kasvaneet 13 milj. eurosta viime vuoden 31 milj. euroon. Ennusteen mukaan hoitamattomista opintolainoista aiheutuva kustannus on 80 milj. euroa vuonna 2023.

Kasvavien korkomenojen kannalta on ehdotettu arvioitavaksi, voisiko opiskeluaikana lyhennetyt opintolainat huomioida osana lainahyvitystä ja lainahyvityksen ehtoja keventää siten, että opintolainahyvitykseen oikeuttava opiskeluaika laajennetaan kestoaltaan opintojen tavoiteajaksi lisätynä yhdellä opiskeluvuodella.

Opintotuen kehittämisen kohteina asiantuntijakuulemisessa on niin ikään esitetty opiskelijan vanhemman uuden aviopuolison tulojen huomioon ottamisen poistamista. Poistettavaksi tehtäväksi on ehdotettu sen selvittämistä, asuuko opiskelija vanhemmaltaan vuokratessa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto. Asiaa kysytään nyt 200 000:lta itsenäisesti asuvalta opiskelijalta, ja se pienentää noin 10 tuensaajan opintorahaa. Säästötoimenpiteenä on esitetty myös vanhempien tuloihin kohdistuvan tarveharkinnan palauttamista itsenäisesti asuvan alle 18-vuotiaan opintorahassa, jotta opintoraha kohdistuisi vain taloudellisen tuen tarpeessa oleviin. Puuttuvan tarveharkinnan on todettu johtaneen myös siihen, että vanhemmat ovat lakkauttaneet lapsesta maksettavan lapsilisän, jotta alle 17-vuotias opiskeleva lapsi saisi opintotukea ja sen jälkeen myös yleistä asumistukea.

Sivistysvaliokunta on eri yhteyksissä (ks. esim. SiVM 13/2021 vp, s. 4) esittänyt opintotuen kokonaisuudistuksen toteuttamista, ja valiokunnan koulutuspoliittisesta selonteosta antamaan mietintöön (SiVM 19/2021 vp) sekä siinä ehdotettuun ja eduskunnan hyväksymään lausumaan 13 (EK 15/2022 vp) viitaten valiokunta kiirehtii opintotukiuudistusta, jolla mahdollistetaan opiskelijoille riittävä toimeentulo opiskeluaikana ja opintojen tavoitteellinen eteneminen. Oleellista on, että uudistuksen toteuttamiseen osoitetaan riittävä rahoitus.

Lakialoite

Sivistysvaliokunta kannattaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana ja ehdottaa lakialoitteen hylkäämistä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 80/2023 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Eduskunta hylkää lakialoitteeseen LA 16/2023 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp

Helsingissä 23.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Oskari Valtola kok
varajäsen Ritva Elomaa ps
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk
varajäsen Pia Sillanpää ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaan kansaneläkeindeksi- ja kuluttajahintaindeksidonnaisten etuuksien ja etuuden määräytymiseen vaikuttavien rahamäärien indeksikorotukset jätetään tekemättä vuosina 2024—2027. Samalla opintorahan indeksitarkistuksista luovutaan vuosina 2024—2027. Indeksitarkistusten jäädyttäminen koskisi opintorahan osana myös opintorahan huoltajakorotusta ja oppimateriaalilisää.

Hallitus toteuttaa myös asumistuen kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on tukien kohdistuminen tukea eniten tarvitseville ryhmille. Yleisestä asumistuesta poistetaan 300 euron ansiotulovähennys. Yleisen asumistuen perusomavastuu korotetaan 42 prosentista 50 prosenttiin. Asumistuen taso tarkistetaan 70 prosenttiin hyväksytyjen asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta.

Opintorahan indeksijäädytys ja asumistuen leikkaus johtavat opiskelijoiden ostovoiman dramaattiseen heikkenemiseen. Tästä syystä hallitus on korottamassa opintolainan valtiotakausta ja tekevässä opintorahan huoltajakorotukseen tasokorotuksen.

SDP vastustaa indeksijäädytyksiä ja asumistuen leikkauksia.

1990-luvun alkupuolella toteutetussa opintotukiuudistuksessa opintorahoja suurennettiin 2,5-kertaisesti, opintolainamääriä pienennettiin ja lainat muuttuivat markkinaehtoisiksi. Opintotukiuudistuksen jälkeen opintorahoja on pienennetty kaksi kertaa ja niihin on myös kaksi kertaa tehty tasokorotus. Tämän lisäksi opintorahoihin on kuusi kertaa tehty indeksikorotukset vuosien 2014—2015 ja 2020—2023 aikana. Opintolainan kuukausimääriä on opintotukiuudistuksen jälkeen suurennettu kuusi kertaa.

Opintorahan osuus opintotuen yhteismäärästä on ollut parhaimmillaan 57 prosenttia 1990-luvun opintotukiuudistuksen jälkeen. Tällä hetkellä opintorahan osuus on 30 prosenttia. Koska opintotuesta 70 prosenttia on opintolainaa, opintorahan viime vuosien indeksikorotukset eivät ole turvanneet opintotuen ostovoimaa.

Opintolainojen kuukausimääriä on edellisen kerran korotettu syksyllä 2017. Sen jälkeen kuluttajahinnat ovat nousseet noin 20 prosenttia. Opintotuen yhteismäärä on samana aikana noussut 900 eurosta kuukaudessa 929 euroon kuukaudessa eli vain kolme prosenttia. Opintotuen yhteismäärän pitäisi kuluttajahintaindeksin muutoksen (elokuusta 2017 elokuuhun 2023) mukaisesti nyt olla 1 080 euroa kuukaudessa. Opintotuen ostovoimasta on viimeisen kuuden vuoden aikana leikattu noin 150 euroa kuukaudessa, koska opintolainan kuukausimääriä ei ole korotettu.

Vuosien 2024—2027 indeksitarkistuksia koskevan hallituksen esityksen (HE 75/2023 vp) mukaan indeksijäädytyksen vaikutus olisi itsenäisesti asuvan 18 vuotta täyttäneen opiskelijan opintorahassa noin 32 euroa kuukaudessa vuonna 2027.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 1

Valmisteilla olevan opintotukilain muutosesityksen mukaan opintolainan kuukausimäärää korotettaisiin nykyisestä 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa 1.8.2024 alkaen. Lainamäärien 200 euron korotus voisi siis kompensoida opintorahojen indeksijäädytyksen vaikutuksen. Korotus myös palauttaisi opintotuen reaalisen tason syksyn 2017 tasolle, jopa ylittäisi sen. Vuonna 2027 opintotuen yhteismäärän ostovoima olisi kuitenkin noin 60 euroa kuukaudessa syksyn 2017 tasoa pienempi. Nämä muutokset tekisivät opintotuesta entistä lainapainotteisemman. Opintolainamäärien korotuksen jälkeen opintotuen yhteismäärä olisi 1 129,38 euroa kuukaudessa. Opintorahan osuus olisi 25 prosenttia ja se olisi samalla tasolla kuin 1990-luvun alussa ennen opintotuki-uudistusta.

Korkojen nousu on lisännyt opintolainoista aiheutuvia ongelmia. Tämä näkyy opintolainan korkoavustuksen saajamäärissä ja ennen muuta opintolainojen nopeasti suurentuneissa takausvastuumenoissa.

Vuonna 2017 toteutettu opiskelijoiden siirto yleiseen asumistukeen paransi merkittävästi opiskelijoiden rahamuotoista suoraa tukea. Muutos oli onnistunut myös sosiaalipoliittisesti, koska se kohdisti tuen aiempaa paremmin niille, jotka tukea tarvitsevat.

Opiskelijoiden toimeentuloedellytyksiin vaikuttaa myös opiskeluaikainen työssäkäynti. Tuoreen Eurostudent VIII -opiskelijatutkimuksen mukaan korkeakouluopiskelijat käyttivät vuonna 2022 työssäkäyntiin keskimäärin 13,8 tuntia viikossa, joka on 1,7 tuntia enemmän kuin kolme vuotta aiemmin. Palkkatyön yleistymiseen ovat vaikuttaneet useat tekijät, kuten hyvä työllisyystilanne, hintojen nousu, opintotuen ostovoiman alentuminen ja opintotuen tulo-rajojen isot tasokorotukset.

Työssäkäynnin yleistyminen on vähentänyt opintoihin käytettyä aikaa. Vuonna 2022 korkeakouluopiskelijat käyttivät opintoihin keskimäärin 26,8 tuntia viikossa, eli opintoihin käytetty aika on vuodesta 2019 vähentynyt 2,6 tuntia.

Opintolainapainotteisuus lisää myös yhteiskunnan eriarvoisuutta ja koulutuksen periytyvyyttä, kun heikommassa taloudellisessa asemassa olevien nuorten kynnys lähteä opiskelemaan kasvaa.

Jos ja kun lainapainotteisuus entisestään suurenee, myös velkaongelmat lisääntyvät. Konkreettisesti tämä näkyy valtion takausvastuumenojen kasvuna. Viimeisen 10 vuoden aikana vuosittaiset takausvastuumenot ovat kasvaneet 13 milj. eurosta viime vuoden 31 milj. euroon. Ennusteen mukaan hoitamattomista opintolainoista aiheutuva kustannus on 80 milj. euroa vuonna 2023. Valtion talouden lisäksi lainapainotteisuus on myös yksilötason ongelma ja ongelma koko opintotukijärjestelmän toimivuudelle.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä koulutuspoliittisesta selonteosta eduskunta hyväksyi kannanoton, missä edellytettiin, että hallitus käynnistää opintotukilainsäädännön kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on mahdollistaa opiskelijoille riittävä toimeentulo opiskeluaikana ja opintojen tavoitteellinen eteneminen. Opintotukea tarkastellaan myös osana sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuutta.

Myös SDP näkee, että osana opiskelijoiden hyvinvointia on taloudellinen turva, mistä syystä niin toisen asteen kuin korkea-asteen opiskelijoiden toimeentulosta ja mahdollisuudesta keskittyä

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 1

opintoihin on huolehdittava riittävän tasoisella opintorahapainotteisella opintotuella ennen siirtymistä yleisturvaan.

Vaalikaudesta toiseen poukkoilevat käytännöt, jotka ovat mahdollistaneet opintotuen ostovoiman laskun jo pitkältä ajalta sekä lainapainotteisuuden merkittävän kasvun, ovat johtaneet tilanteeseen, jossa on entistä selvempää, että opintotukijärjestelmä tarvitsee kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kehittämistä. Tänä on myös hallitusohjelman kirjaus. Orpon hallituksen toimet ovat täysin ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa. Opintotukijärjestelmä tarvitsisi lisärahoitusta opintorahan osuuden kasvattamiseksi ja ostovoiman turvaamiseksi, sillä opintolainapainotteinen järjestelmä hidastaa opiskelua ja luo tarpeettomia paineita ja ongelmia opiskelijoille. Opintolainassa ja sen takaisinmaksussa on myös kehittämisen tarvetta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään neljä lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa opiskelijoiden velkaantumisen tasoa lainapainotteisuuden kasvaessa ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin ongelmien ratkaisemiseksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin opintolainojen valtion tarjoaman korkosuojaajan säätämiseksi ja korkoavustuksen ehtojen päivittämiseksi opintolainakannan kasvun ja korkojen nousun vuoksi.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää välittömästi opintotukilainsäädännön kokonaisuudistuksen lainapainotteisuuden vähentämiseksi ja varaa siihen tarvittavan rahoituksen.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa opintotuen muutosten vaikutusta opiskelijoiden työssäkäyntiin ja opiskeluun käytetyn ajan muutoksiin ja siihen, miten se vaikuttaa tavoiteajassa tutkinnon suorittaneiden määriin.*

Helsingissä 23.11.2023

Pia Hiltunen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Nasima Razmyar sd

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Opintotuen tarkoituksena on mahdollistaa täysipäiväinen ja tavoitteellinen opiskelu henkilön sosioekonomisesta taustasta ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainasta. Opintotuki on vastikkeellinen sosiaaliturvan muoto, joka korvaa päätoimisesta opiskelusta koituvia kuluja. Tuen saamisen edellytyksenä on riittävä eteneminen opinnoissa. Opintotuki on myös tarveharkintainen ja veronalainen etuus, eli opiskelijan tuloja seurataan vuositulotarkastelun kautta.

Yksin asuvan täysi-ikäisen opiskelijan opintorahan taso tulee olemaan 279 euroa kuukaudessa ja huoltajakorotuksen (112 euroa kuukaudessa) kanssa 391 euroa kuukaudessa vuonna 2024. Orpon hallitus toteuttaa opintorahaan indeksijäädytyksen, jonka vuoksi opintorahan ostovoima heikkenee arviolta 10,2 prosenttia vuoteen 2027 mennessä. Opintorahan huoltajakorotukseen tehdään 30 euron korotus, mutta indeksijäädytys syö siitäkin pois noin 12 euroa vuoteen 2027 mennessä. Hallituksen esitys opintolainan valtiontakauksen korottamisesta 650 eurosta 850 euroon paikkaa indeksijäädytyksen ja asumistuen leikkausten aiheuttamaa etuuksien heikentymistä, mutta lisää opiskelijoiden lainamäärän kasvua. Ratkaisu heikentää opiskelijan mahdollisuuksia viimesijaisen tukimuodon, perustoimeentulotuen, saamiseen ja pakottaa opiskelijat ottamaan lainaa sellaisessakin tilanteessa, jossa opiskelija tietää, ettei tule lainataakastaan selviytymään.

Opintorahan korottaminen olisi kaikkia opiskelijoita tasapuolisimmin kohteleva opintotuen kehittämisen muoto. Opiskelijan toimeentulon lainapainotteisuutta tulee pitkäjänteisesti ja systemaattisesti vähentää. Kasvaneet lainamäärät ovat johtaneet opintolainaa ottaneiden henkilökohtaisten vaikeuksien ohella valtion takausvastuun kasvuun: viimeisen kymmenen vuoden aikana vuosittaiset takausvastuunot ovat kasvaneet 13 milj. eurosta viime vuoden 31 milj. euroon. Ennusteen mukaan hoitamattomista opintolainoista aiheutuva kustannus on 80 milj. euroa vuonna 2023.

Opintotuen kokonaisuudistuksella on kiire, jotta mahdollistetaan opiskelijoille riittävä toimeentulo opiskeluaikana, opintojen tavoitteellinen eteneminen ja vahvistetaan samalla opiskelijoiden hyvinvointia, joka on nyt näissä heikkenevän toimeentulon ja kiristyvien opintoaikojen paineessa huonontunut. Oleellista on, että uudistuksen toteuttamiseen osoitetaan riittävä rahoitus.

Opintotuen kokonaisuudistuksen yhteydessä ja valmistelussa tulee tarkastella seuraavia kuulemisissa tehtyjä ehdotuksia:

- opintolainahyvityksen ulottaminen myös ammatillisen perustutkinnon suorittaneille, mikä voitaisiin kannustaa valmistumiseen määräajassa kustannustehokkaasti
- lainahyvityksen määrän nostoa, jos opintolainan valtiontakauksen määrää nostetaan, ja myös siten, että ulkomaan liikkuvuusjakso olisi hyväksyttävä syy pidentää opintolainahyvitykseen oikeuttavaa opiskeluaikaa
- opintolainahyvityksen määräajan pidentämisen ehtojen väljennyksiä esimerkiksi siten, että siinä voitaisiin ottaa huomioon heikentyneen opiskelukyvyn vaikutukset opiskeluaikaan

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 2

- opintolainan lainaturvallisuuden lisäämistä jo nyt kasvaneiden velkaongelmien ehkäisemiseksi
- kasvavien korkomenojen kannalta tulisi arvioida, voisiko opiskeluaikana lyhennetyt opintolainat huomioida osana lainahyvitystä ja lainahyvityksen ehtoja keventää siten, että opintolainahyvitykseen oikeuttava opiskeluaika laajennetaan kestoaltaan opintojen tavoiteajaksi lisätynä yhdellä opiskeluvuodella
- opiskelijan vanhemman uuden aviopuolison tulojen huomioon ottaminen tulisi poistaa opintotukisäätelystä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 11 ja 16 § hyväksytään muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan opintotukilain (65/1994) 11 §:n 1 ja 6 momentti ja 15 a §:n 3 momentti ~~ja 16 §:n 1 momentti~~, sellaisina kuin ne ovat, 11 §:n 1 ja 6 momentti laissa 1213/2019 sekä 15 a §:n 3 momentti ~~ja 16 §:n 1 momentti~~ laissa 4/2017, seuraavasti:

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

- 1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 51 euroa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 107 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;
- 2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 134 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias, sekä 329 euroa, kun opiskelija on avioliitossa tai täyttänyt 18 vuotta;
- 3) 12 §:n mukaisesti opintorahan huoltajakorotukseen oikeutetulle opiskelijalle 329 euroa lisättynä tämän pykälän 6 momentissa säädetyllä huoltajakorotuksella.

(6 mom. kuten SiVM)

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 2

15 a §

Opintolainan nostaminen

(3 mom. kuten SiVM)

16 §

Valtiontakauksen määrä

~~Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on:~~
~~1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 850 euroa;~~
~~2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 850 euroa, jos opiskelija on täyttänyt 18 vuotta, ja 400 euroa, jos opiskelija on alle 18 vuotias; oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta;~~
~~3) ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 1 000 euroa.~~

(voimaantulosäännös kuten SiVM)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että opintotuen säätelystä poistetaan huoltajan luona asuvan opiskelijan vanhemman uuden aviopuolison tulojen huomioon ottaminen opintotuen suuruudessa.

Helsingissä 23.11.2023

Inka Hopsu vihr

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 3

Vastalause 3

Perustelut

Opintotukilakia säädettäessä lakiehdotuksen (HE 226/1993 vp) yleisperusteluissa todettiin: ”Opintotukijärjestelmän tarkoituksena on opiskelijoiden toimeentulomahdollisuuksien parantaminen opiskelun aikana. Koulutuspoliittisena lähtökohtana on opiskelupaikkojen tehokas hyväksikäyttö ja se, että eri koulutusasteille valikoitumisen tiellä olevat esteet minimoidaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että yhteiskunnan järjestämä perusturva opiskelun aiheuttaman tulonmenetyksen aikana on kattava ja kansalaisille selkeä. Sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että passiivisuutta edellyttävän työttömyysturvan rinnalla on tarjolla aktiivista toimintaa edellyttävä etuustasoltaan kilpailukykyinen opintotukijärjestelmä.”

Edellä kuvatut tavoitteet ovat edelleen voimassa. Pidämme vääränä arvovalintana Orpon hallituksen tapaa kohdistaa leikkauksia erityisen voimakkaasti lapsiin, nuoriin ja opiskelijoihin.

Suomalaisten opiskelijoiden valmistuminen tapahtuu suhteessa myöhemmin kuin muiden OECD-maiden opiskelijoiden. Hallituksen suunnittelema opintorahan leikkaus indeksijäädytyksen muodossa on ristiriidassa tavoitteiden kanssa. Opintotuen lainapainotteisuuden kasvu kohonneiden korkojen aikana herättää aiempaa suurempaa huolta. Hallituksen olisi tarpeen arvioida opintotuen uudistamisen tarpeita selvittäessään myös sitä, voisiko opintolainan korkomenot huomioida myös osana opintolainahyvitystä tai voisiko opintolainaan kuulua automaattisesti ASP-lainan kaltainen valtion korkotuki. (*Vastalauseen lausumaehdotus 1*)

Opintoraha on suora tuki opiskelijoille opiskelujen aikaisten elinkustannusten kattamiseksi. Sivistysvaliokunnassa kuullut asiantuntijat pitävät opintorahaa hyvänä kannustimena opiskelijoiden opintojen edistämiseksi. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus keskittyä mahdollisimman täysipainoisesti opiskeluun ja valmistua tavoiteajassa. Opintorahan korotus tukisi opiskelijoiden valmistumista ja suomalaisten osaamisen vahvistamista. Keskustan eduskuntaryhmä esittää vaihtoehtobudjetissaan opintorahaan 6 prosentin suuruista tasokorotusta. Esitys lisäisi valtiontalouden menoja arviolta 20 milj. eurolla.

Viime vaalikaudella opintotuen tuloarajoihin tehdyt korotukset mahdollistavat myös opiskelijoiden työssäkäynnin opintojen ohella, jos opiskelutilanne sallii työskentelyn. Opintorahan korottaminen hieman indeksikorotusta enemmän takaa opintotuen ostovoiman säilymistä ja kompensoi Orpon hallituksen päätöstä asumistuen leikkaamisesta.

Sipilän hallitus palautti 2018 opintotukeen huoltajakorotuksen, joka oli poistettu opintotuesta vuonna 1994. Huoltajakorotus tukee perheellisiä opiskelijoita ja edistää mahdollisuutta keskittyä opiskeluun päätoimisesti. Esitys sisältää myös huoltajakorotukseen 6 prosentin tasokorotuksen. Korotuksen jälkeen opintotuen huoltajakorotus nousisi 151,01 euroon kuukaudessa. Hallituksen esityksessä esitetään huoltajakorotukseen vajaa 10 euroa kuukaudessa pienempää korotusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä valmisteltiin viime vaalikaudella hallituksen esitys laeiksi alueellisen opintolainahyvityksen kokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 3

ta. Lakiehdotuksen tavoitteena oli mahdollistaa kokeilu, jonka tarkoituksena oli saada tietoa alueellisen opintolainahyvityksen vaikutuksista esityksen mukaisen kokeilualueen työvoiman saatavuuteen ja elinvoimaisuuteen. Keskustan eduskuntaryhmä esittää, että hallitus toisi eduskunnalle esityksen alueellisen opintolainahyvityksen kokeilusta. (*Vastalauseen lausumaehdotus 2*)

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi lakiehdotuksen 11 § ja voimaantulosäännös muutettuina (**Vastalauseen muutosehdotukset**) ja*

*että hyväksytään kaksi lausumaa (**Vastalauseen lausumaehdotukset**).*

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 11 §:n 1, 2, 6 ja 7 momentti, 15 a §:n 3 momentti ja 16 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 11 §:n 1, 2, 6 ja 7 momentti laissa 1213/2019 sekä 15 a §:n 3 momentti ja 16 §:n 1 momentti laissa 4/2017, seuraavasti:

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 46,01 euroa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 96,87 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 121,09 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias, sekä 297,88 euroa, kun opiskelija on avioliitossa tai täyttänyt 18 vuotta;

3) 12 §:n mukaisesti opintorahan huoltajakorotukseen oikeutetulle opiskelijalle 297,88 euroa lisättynä tämän pykälän 6 momentissa säädetyllä huoltajakorotuksella.

Jos opiskelijan vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 21 800 euroa vuodessa, korotetaan 1 momentissa säädettyä opintorahan määrää seuraavasti:

1) 46,01 euron opintorahaa enintään 70,23 eurolla;

2) 96,87 euron opintorahaa enintään 121,09 eurolla;

3) 121,09 euron opintorahaa enintään 121,09 eurolla.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 3

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä on 151,01 euroa kuukaudessa.
Edellä 2 momentin 1 ja 3 kohdan mukaisia korotettuja opintorahoja voidaan korottaa oppimateriaalilisällä, jonka määrä on 55,70 euroa kuukaudessa.

15 a §

(kuten SiVM)

16 §

(kuten SiVM)

Tämä laki tulee voimaan päivänä 1 päivänä tammikuuta 2024.
Lain 11 §:ssä säädettyt opintorahan määrät vastaavat vuodelle 2023 vahvistettua kansaneläkeindeksistä annetussa laissa tarkoitettua pistelukua.

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää viivytyksettä opintotuen kokonaisuudistusta ja seuraa opintolainojen korkojen nousun vaikutuksia opiskelijoiden opiskelujen aikaiseen ja opintojen jälkeiseen toimeentuloon.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle esityksen alueellisen opintolainahyvityksen kokeilusta.*

Helsingissä 23.11.2023

Markku Siponen kesk
Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 4

Vastalause 4

Perustelut

Opintolainan valtiontakauksen määrän nostamisen sijaan opintorahaan on tehtävä tasokorotus.

Opintolainan valtiontakausten kasvattaminen lisää opintotuen lainapainotteisuutta merkittävästi tilanteessa, jossa opiskelijoiden velkaantumisen tahti on ollut viimeisten vuosien aikana kova. Valtiontakaus nousee kotimaassa yli 30 prosenttia, ja opintotuen lainapainotteisuus kasvaa noin 75 prosenttiin. Opintotuen lainapainotteisuuden merkittävä kasvattaminen on myös ristiriidassa maksuttoman koulutuksen kanssa, sillä laina ei ole maksutonta.

Myös Sipilän hallitus lisäsi voimakkaasti opintotuen lainapainotteisuutta, ja opintolainakanta onkin kaksinkertaistunut kuudessa vuodessa. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskimääräinen opintolainan määrä on kolminkertaistunut reilussa kymmenessä vuodessa. Kun opintolainaa otettiin vuonna 2010 keskimäärin 6 700 euroa, vastaava luku oli vuonna 2022 jo 22 600 euroa opiskelijaa kohden.

Toisen asteen opiskelijoiden kohdalla ongelmallista on myös, että lainojen kasvusta huolimatta he eivät voi käyttää opintolainahyvitystä, vaikka valmistuisivat tavoiteajassa. Alle 18-vuotiaiden opintolainavelallisten kohdalla on lisäksi huomioitava, että kyseessä on oppivelvollisten velkaantuminen. Velkaantuminen jo toisella asteella voi vaikuttaa myös jatkokoulutusmahdollisuuksiin. Opintotuen velkapainotteisuuden kasvattamista tulisikin tarkastella myös siitä näkökulmasta, mikä sen vaikutus on koulutustason nostoon.

Tutkimusten perusteella tiedämme, että lainan nostamisen halukkuus riippuu opiskelijan sosio-economisesta taustasta. Lainan ottaminen on isompi riski niille, joilta puuttuvat taloudelliset turvaverkot. Opintotuen lainapainotteisuuden kasvattaminen on iso riski suomalaisen koulutuspolitiikan ydinajatukselle siitä, että jokaisella on taustaan riippumatta oltava mahdollisuus opiskella sitä, mitä haluaa, ja niin pitkälle kuin haluaa.

Kaikki korkeakoulutetut eivät myöskään valmistu hyväpalkkaisille aloille. Etenkin naisvaltaisten alojen palkkataso laahaa edelleen pahasti jäljessä, jos mietitään palkan suhdetta koulutustasoon. Opintotuen lainapainotteisuus ja jo opiskeluajan voimakas velkaantuminen eivät myöskään houkuttele opiskelemaan niille aloille, joilla on valtava työvoimapula, kuten varhaiskasvatukseen ja sosiaali- ja terveysalalle.

Opintolainan valtiontakausten nosto on myös ongelmallista tilanteessa, jossa opintolainan ottamisen riskit ovat kasvussa inflaation ja korkojen nousun vuoksi. Yhä kasvavat opintolainat vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen, koska ne voivat vaikuttaa esimerkiksi asuntolainan saamiseen. Kasvavilla opintolainoilla voi siis olla vaikutusta varallisuuserojen kasvuun. Lisäksi voimakas velkaantuminen jo opiskeluvaiheessa voi vaikeuttaa oman perheen elättämistä ja muuta elämää opintojen jälkeen.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 4

Yhä useampi joutuu myös vaikeuksiin opintolainan takaisinmaksun kanssa. Takuusäätiön mukaan jo nyt yli 35 prosenttia velkajärjestelyhakijoista on nuorisolain ikärajan mukaisesti nuoreksi määriteltyjä. Osa on jo valmistuneita, osa vielä opiskelee ja heillä on vaikea velkatilanne, josta opintolaina muodostaa osan ongelmasta. Kelan tilastojen mukaan tämän vuoden heinäkuun loppuun mennessä Kela oli maksanut pankeille takausvastuun perusteella yhteensä 42 milj. euron edestä opintolainoja.

Taloudelliset ongelmat ovat myös yksi merkittävimpiä syitä mielenterveysongelmille. Velkataakan kasvattaminen ei ole oikea suunta nuorten mielenterveysongelmiin ja muuhun kuormittuneisuuteen puuttumisessa.

Niin toisen asteen kuin korkeakoulujen opiskelijajärjestöjen viesti on selkeä: opintotuen nostaminen pitää toteuttaa nostamalla opintorahaa, eikä opintolainan korotuksella.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esitykseen HE 80/2023 vp sisältyvän lakiehdotuksen muutettuna (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 11 §:n 6 momentti ja 15 a §:n 3 momentti ~~ja 16 §:n 1 momentti~~, sellaisina kuin ne ovat, 11 §:n 6 momentti laissa 1213/2019 ja 15 a §:n 3 momentti ~~ja 16 §:n 1 momentti~~ laissa 4/2017, seuraavasti:

11 §

(kuten SiVM)

15 a §

(kuten SiVM)

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2023 vp
Vastalause 4

16 §

Valtiontakauksen määrä

~~Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on:~~
~~1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 850 euroa;~~
~~2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 850 euroa, jos opiskelija on täyttänyt 18 vuotta, ja 400 euroa, jos opiskelija on alle 18 vuotias; oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta;~~
~~3) ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 1 000 euroa.~~

(voimaantulosäännös kuten SiVM)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa pikaisesti eduskunnalle esityksen opintorahan 50 euron tasokorotuksesta.

Helsingissä 23.11.2023

Veronika Honkasalo vas